

СТАНОВИЩЕ

по Докторска Дисертация на тема: „**Конструктът психопатия и връзката му с други психологически конструкти**“

Докторант: Кирил Михайлов Бозгунов

Рецензент: Доц. д-р Жасмин Василева, Virginia Commonwealth University, USA

Докторската дисертация на Кирил Бозгунов има две основни цели: (1) да разгледа връзките между психопатията, тревожността, и алекситимията, и (2) да изследва дали има разлики между тези връзки при лица зависими към различни видове психоактивни вещества (опиати, стимуланти, полизависими) и при контролни участници без история на зависимости.

Първа глава на дисертацията включва обстоен исторически и теоретичен обзор на психопатията и психопатиите, където обективно е отразена комплексността на проблематиката. Този обзор е изключително полезен за разбиране на основни разлики между Европейските и Северно Американските школи в концептуалното разбиране на тези термини. Обзорът сам по себе си заслужава да бъде публикуван в международно професионално издание, тъй като от една страна би представлявал интерес за психолози и от двете страни на Атлантическия Океан, а от друга – би подпомогнал адаптирането на надеждни Северно Американски методики в България по културално информиран начин. Това, от своя страна, обещава значително да улесни изучаването на крос-културални аспекти при изследваните конструкти и да укрепи и разшири мултидисциплинарния характер на международни научни колаборации. По подобен начин отлично са отразени и аспекти на тревожността, алекситимията, зависимостите, и връзките им с психопатията. Глави 2-4 представят емпирично изследване проведено в България, което изследва нивата и естеството на връзките между психопатията, тревожността и алекситимията при лица зависими към различни видове вещества (хероин, амфетамини, полизависими) и контролни (не зависими) участници. Подобно на повечето личностови черти и психиатрични заболявания, тези черти са полигенни и изключително комплексни, и Кирил показва забележителни умения

достовърно да отрази теоретичните полемики, противоречивите емпирични резултати, и различните гледни точки при разглеждането им. Резултатите от изследването му показват че при трите групи зависими се наблюдават по-високи нива на психопатия. Подобна е тенденцията и при тревожността, където зависимите са също с по-високи нива, за разлика от алекситимията, където не се наблюдават групови различия. В противоречие с първоначалните хипотези, не е намерена ясна връзка между психопатията и тревожността. Едни от най-интересните резултати са в разликите между проявите и връзките на тези черти при различните групи зависими, което представлява един от най-важните приноси на изследването към литературата в областта на зависимостите.

За да сложа нещата в контекст, дисертацията на Кирил е базирана върху част от десет-годишно изследване “Видове импулсивност при потребители на опиати и стимуланти” (R01 DA021421), което провеждам като главен изследовател в България в сътрудничество с колеги от Български Институт по Зависимости и Медицински Университет – София. Изследването е финансирано за периода от 2009 до 2019 година от Националния Институт по Зависимости (National Institute on Drug Abuse) и Международния Център Фогарти (Fogarty International Center), които са част от Националните Институты на Здравето (National Institutes of Health) на САЩ. Целта на изследването е да разгледа ролята на различни неврокогнитивни, личностови, и психиатрични прояви на импулсивността като потенциални ендотип(и) на зависимостите към вещества и да проучи кои от тези ендотип(и) са сходни при всички видове зависимости, и кои са специфични за определени видове зависимости (опиати или стимуланти). Допълнителна цел на изследването е да подпомага развитието на научния капацитет на България чрез специализирани обучения, създаване на нови научни сътрудничества в страната и навън, и предоставяне на възможности на студенти от Софийски Университет “Св. Климент Охридски”, Нов Български Университет, и Медицински Университет – София да придобият практически опит в провеждането на научни изследвания, както и да използват данни събрани от изследването за дипломни работи, магистърски тези, и докторски дисертации. Кирил беше един от първите кандидати, които наехме да работи по това изследване, първо като научен сътрудник (от 2009 до 2013 година), а след това като координатор на проекта (от 2014 година досега). Още от самото начало на работата си по проекта Кирил изяви силен интерес към психопатията, който продължава и до днес. Преди две години го пратихме на обучение в Чикаго при най-високия авторитет в областта на диагностицирането на психопатията – автора на Psychopathy Checklist (PCL)

Robert Hare. Базирано на опита ми в изследванията на психопатията и въз основа на капацитета ми като официален преводач на методиките PCL за България, смятам Кирил за един от най-добре обучените специалисти по PCL методиките в България, който е способен от своя страна да обучи много сегашни и бъдещи студенти по прилагането на тези методики в страната. Намирам докторската му дисертация за достоен пример на научните му постижения и дългогодишния му практически и научен опит в тази област. Кирил е един от редките студенти, които имат вроден талант както в науката така и в практиката на психологията и нямам съмнения че ще стане един от най-високо ценените практикуващи учени (i.e. scientist practitioners) в тази област в България. Държа да отбележа, че научните постижения на Кирил в областта на психопатията и зависимостите бяха наскоро признати и от Националния Институт по Зависимости на САЩ (NIDA; National Institute on Drug Abuse), където през юни 2017г. Кирил спечели награда да представи резултатите от изследването си на *Интернационалния Форум на NIDA в Montreal, Canada, част от 79th Annual Meeting of the College on Problems of Drug Dependence (CPDD)*. Истинско удоволствие е да бъда свидетел на професионалното развитие на Кирил през последните осем години и съм дълбоко впечатлена от неговите научни умения, персонален интегритет, организационни способности, внимание към детайли, и досегашни постижения.

Препоръки:

1. Семантична забележка относно заглавието на дисертацията (“Конструктът психопатия и връзката му с други психологически конструкти”). За всяка писмена работа е важно заглавието достоверно да отразява темата и в някои случаи - резултатите на изследването или дисертацията. Според мен, “конструкт” и “конструкти” не са най-подходящите термини в този случай, тъй като предполагат идеи или теории, които са субективни и не базирани на емпирични доказателства; докато психопатията, тревожността, алекситимията, и зависимостите са широко разпространени личностови черти и/или психиатрични заболявания, които са подкрепени от множество емпирични данни. Може би по-удачно заглавие би било нещо от рода на “Връзки на психопатията с определени личностови черти и психиатрични заболявания”. Също виж точка 3 по-долу.
2. Въпреки че са чудесно и обстойно отразени в Първа Глава, априорната теоретична връзка между психопатията, тревожността, алекситимията и зависимостите, и защо е необходимо да бъдат изследвани *заедно* не е ясно изразена. Не става напълно ясно защо

именно тези черти, а не например депресията или антисоциалното разстройство (като едни от множество възможни примери) са селектирани за изучаване. Препоръчвам тези конструкции да бъдат по-тясно интегрирани като се наблегне на общата тема която ги обединява.

3. Емпиричното изследване (Глави 2-4) изследва връзката между психопатията, тревожността, и алекситимията в четири групи участници: моно-зависими към хероин, моно-зависими към амфетамини, полизависими, и контроли без зависимости. Зависимостите в този случай имат по-различен статут от останалите конструкции, тъй като в статистическите анализи играят ролята на независима променлива, докато психопатията, тревожността, и алекситимията са зависими променливи. Намирам, че обзорът в първата глава не подготвя достатъчно добре читателя за тази централна роля на зависимостите в емпиричното изследване, а ги третира като един от възможните “корелати” на психопатията, подобно на тревожността и алекситимията. Това не съответства на тяхната роля в дизайна на емпиричното изследване и може да доведе до объркване при интерпретацията на резултатите.
4. На няколко места в резултатите и дискусията се споменава за ‘медиатори’ или ‘медиация’. В статистическата наука това са точни термини, които се използват само когато са покрити определени критерии, в следствие на анализи с множествена регресия (Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator-mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182.). Използваните корелационни анализи в дисертацията не позволяват да се правят изводи за медиация и е препоръчително тези термини да не бъдат употребявани в този контекст.
5. Полът е един от най-значимите модератори на всички изучавани конструкции. Научните изследвания показват основни полови различия при психопатията (по-силно проявена при мъжете), тревожността (по-застъпена при жените), зависимостите (повече мъже са зависими, но жените развиват по-бърза и по-трудна за преодоляване зависимост), и алекситимия (по-високи нива при мъжете). Извадката с инструментариума е достатъчно голяма и е препоръчително половите различия да бъдат редовно изследвани в бъдещи изследвания.

В заключение, смятам, че дисертацията на Кирил Бозгунов е напълно завършена, отговаря на международните изисквания за научна докторска дисертация, допринася значително към развитието на науката и практиката в областта на психопатията в България, и чрез фокуса си върху корелатите на психопатията при индивиди зависими от различни видове психоактивни вещества адресира основен пропуск във световната научна литература по тази тема. С ентузиазъм предлагам на уважаемите членове на Научното Жюри да гласуват за присъждането на научната и образователна степен “Доктор” на Кирил Бозгунов!

10/10/2017
Richmond, VA, USA

Рецензент:
доц. Жасмин Василева, PhD